

Zofia Hasińska, Katarzyna Sipurzyńska-Rudnicka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

SYTUACJA NA POLSKIM RYNKU PRACY W LATACH 1999-2008 ORAZ JEJ UWARUNKOWANIA

Streszczenie: W opracowaniu zaprezentowano wyniki badań na temat kierunków i uwarunkowań zmian na rynku pracy w Polsce w dekadzie lat 1999-2008. Z przeprowadzonej analizy wynika, że rynek pracy pozostawał w badanym okresie pod silnym wpływem jednoczesnego oddziaływania czterech grup czynników wpływających na popyt i podaż pracy, tj.: demograficznych, edukacyjnych, makroekonomicznych oraz instytucjonalno-politycznych. W części dotyczącej obszarów problemowych wskazano na takie cechy rynku pracy, jak: niska chłonność zatrudnieniowa, wysokie bezrobocie, duże zróżnicowanie przestrzenne sytuacji rynkowej, trudną sytuację młodzieży oraz niedopasowania strukturalne podaży i popytu na pracę w układzie poziomu wykształcenia i struktury zawodowej.

Słowa kluczowe: zmiany podaży pracy, zmiany popytu na pracę, bezrobocie, niedopasowania strukturalne na rynku pracy.

1. Wstęp

Sytuacja na rynku pracy ma istotne znaczenie dla rozwoju społecznego. Wynika to z funkcji zatrudnienia, które jest istotnym czynnikiem wzrostu gospodarczego, źródłem dochodów i utrzymania ludności, a także płaszczyzną zaspokajania potrzeb społecznych i psychicznych (np. przynależności, szacunku, uznania, samorealizacji, uczenia się). Realizacja tych funkcji uzależniona jest od sytuacji na rynku pracy, a ta z kolei uwarunkowana jest wieloma czynnikami natury demograficznej, edukacyjnej, ekonomicznej oraz instytucjonalno-politycznej. Konsekwencją oddziaływania tych czynników są zmienność podaży i popytu na pracę oraz występujące na rynku pracy obszary problemowe. W obydwu dekadach (poprzedniej i bieżącej) transformacji systemowej w Polsce można wyróżnić okresy pogorszenia sytuacji rynkowej oraz jej poprawy. Występujące obszary problemowe mają natomiast charakter bardziej ponadczasowy, gdyż dotyczą poszczególnych segmentów rynku pracy, wyróżnionych według cech demograficzno-społecznych, zawodowych i przestrzennych.

Celem niniejszego opracowania jest określenie głównych kierunków zmian na krajowym rynku pracy w okresie minionej dekady (lata 1999-2008), a także złożonych uwarunkowań tychże zmian, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów problemowych tego rynku, powodujących szereg ograniczeń i zagrożeń dla ogólnego

rozwoju społecznego i wybranych grup społecznych. W badaniach wykorzystano kilka źródeł informacji pochodzących głównie ze statystyki publicznej, w tym dane o bezrobociu rejestrowanym i ofertach pracy zgłoszonych do urzędów pracy, o pracujących i bezrobotnych w świetle Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), prowadzonych przez GUS, o pracujących, PKB i produkcji dodanej według statystyki GUS oraz o absolwentach szkół ponadgimnazjalnych i wyższych również według statystyki GUS. Zakres czasowy obejmował dwa okresy: pogorszenia sytuacji rynkowej (lata 1999-2002) oraz jej poprawy (lata 2003-2008), a zakres przestrzenny głównie rynek krajowy z uzupełnieniem o rynek dolnośląski.

2. Uwarunkowania zmian na rynku pracy

Rynek pracy w Polsce pozostawał w badanym okresie pod silnym wpływem jednoczesnego oddziaływania szczególnych czynników natury:

- demograficznej,
- edukacyjnej,
- makroekonomicznej,
- instytucjonalno-politycznej.

W grupie czynników demograficznych zwraca uwagę głównie duży przyrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, powodujący zwiększoną podaż pracy. Warto podkreślić, że czynnik ten wywierał wpływ na rynek pracy od początku lat 90. Łącznie w latach 1990-2008 populacja ludności w wieku produkcyjnym zwiększyła się o 2607,5 tys. osób, z czego 70 tys. to ludność w wieku produkcyjnym mobilnym (18-44 lata), natomiast 2537,5 tys. – w wieku produkcyjnym niemobilnym (45-59/64 lata) – tab. 1. Prezentowane dane wskazują też na postępujący proces starzenia się

Tabela 1. Przyrosty/ubytki liczby ludności w wieku produkcyjnym, w tym w wieku mobilnym i niemobilnym w Polsce w latach 1990-2008

Przedziały lat	Ludność w wieku produkcyjnym (18-59/64)	Ludność w wieku produkcyjnym mobilnym (18-44)	Ludność w wieku produkcyjnym niemobilnym (45-59/64)
	suma rocznych przyrostów i ubytków (tys.)		
1990-1995	826	87	740
1996-2000	452	-88,8	539,8
2001-2005	1144	32,7	1111,3
2006-2008	185,5	39,1	146,4
Ogółem w latach 1990-2008	2607,5	70,0	2537,5

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych statystyki publicznej, zamieszczonych na stronach internetowych GUS w tablicy *Stan i struktura ludności według wieku w latach 1989-2008*: http://www.stat.gov.pl/gus/5840_646_PLK_HTML.htm [27.05.2010].

zasobów pracy, czego wyrazem jest również wzrost udziału w tych zasobach ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym – z 30,8% w 1990 do 37,8% w 2008 r.

W rozpatrywanej grupie czynników podkreślić należy też – istotne dla sytuacji na rynku pracy – wzmożone, szczególnie po roku 2004, ruchy emigracyjne Polaków. Tylko w pięcioleciu 2004-2008 na pobyt stały zagraniczny wyjechało z Polski ponad 153 tys. osób (tab. 2). Warto podkreślić przy tym, że liczba migrujących na pobyt czasowy była w tym czasie wielokrotnie wyższa, na co wskazują różne szacunki¹.

Tabela 2. Migracje na pobyt stały zagraniczny w Polsce w latach 2004-2008

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2004-2008
Liczba wymeldowań z pobytu stałego za granicę (emigrantów)	18 877	22 242	46 936	35 480	30 140	153 675
Dynamika emigrantów (2004 = 100) (%)	x	117,8	248,6	187,9	159,7	x

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych statystyki publicznej, zamieszczonych na stronach internetowych GUS, w Banku Danych Regionalnych: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_podgrup.nowe_okno?p_zest_id=240852&p_t... [27.05.2010].

Tabela 3. Struktura absolwentów szkolnictwa ponadgimnazjalnego i wyższego w Polsce w latach 1990/1991-2006/2007 (%)

Rodzaj szkoły	1990/91	2000/01	2006/07
Zasadnicze zawodowe	44,0	18,7	7,3
Licea ogólnokształcące	17,1	20,5	24,1
Licea profilowane	–	–	6,1
Technika	20,8	20,3	10,8
Policealne	7,7	8,3	9,2
Wyższe	10,4	32,2	42,5
Razem absolwenci	100	100	100

Źródło: obliczenia własne na podstawie Roczników Statystycznych Rzeczypospolitej Polskiej: 2001 (s. 244-250) oraz 2008 (s. 346-354).

W grupie uwarunkowań edukacyjnych podkreślić należy istotne dla rynku pracy zmiany w strukturze kształcenia młodzieży. Ilustrują to dane dotyczące struktury absolwentów szkolnictwa ponadgimnazjalnego i wyższego (tab. 3). Z danych tych wynika, że w ogólnym corocznym zasobie absolwentów opuszczających różnego

¹ Według GUS w 2007 r. przebywało za granicą – w zdecydowanej większości wykonując pracę – 2270 tys. obywateli Polski; zob. szerzej: C. Żołędowski, *Migracje zarobkowe w czasie kryzysu*, [w:] M. Książkowski i in. (red.), *Polityka społeczna w kryzysie*, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 170.

typu szkoły ponadgimnazjalne i wyższe zmniejszył się radykalnie (sześciokrotnie) udział absolwentów szkół zasadniczych zawodowych (z 44,0% do 7,3%) oraz dwukrotnie udział absolwentów techników (z 20,8% do 10,8%), wzrósł zaś istotnie (czterokrotnie) udział absolwentów szkół wyższych (z 10,4% do 42,5%), a także blisko dwukrotnie udział absolwentów szkół średnich ogólnokształcących (liceów ogólnokształcących i liceów profilowanych łącznie) – z 17,1% do 30,2%.

Duże rozmiary kształcenia na poziomie szkół wyższych skłaniają do przyjrzenia się realizowanym kierunkom tego kształcenia. Sytuację w tym zakresie ilustrują przykładowe dane z roku 2007 (tab. 4). Wynika z nich, że na 22 obszary kształcenia

Tabela 4. Ranking obszarów kształcenia wyższego ze względu na liczebność i udział absolwentów w Polsce w 2007 r.

Lp.	Obszar kształcenia w szkolnictwie wyższym	Liczba absolwentów	Udział (%)
1	Ekonomiczno-administracyjne	106 322	26,0
2	Społeczne	61 451	15,0
3	Pedagogiczne	61 708	15,0
4	Humanistyczne	34 002	8,3
5	Medyczne	22 525	5,5
6	Inżynieryjno-techniczne	22 210	5,4
7	Informatyczne	16 852	4,1
8	Usług dla ludności	14 744	3,6
9	Produkcji i przetwórstwa	9 776	2,4
10	Biologiczne	9 521	2,3
11	Architektury i budownictwa	9 353	2,3
12	Prawne	7 729	1,9
13	Rolnicze, leśne i rybactwa	7 382	1,8
14	Fizyczne	6 524	1,6
15	Ochrony środowiska	5 116	1,2
16	Artystyczne	3 777	0,9
17	Dziennikarstwa i informacji	3 757	0,9
18	Matematyczne i statystyczne	3 616	0,9
19	Usług transportowych	2 417	0,6
20	Ochrony i bezpieczeństwa	766	0,2
21	Weterynaryjne	559	0,1
22	Opieki społecznej	–	0,0
Razem		410 107	100,0

Źródło: zestawienie i obliczenia własne na podstawie Rocznika Statystycznego Rzeczypospolitej Polskiej 2008, s. 354.

wyższego, ujęte w Polskiej Klasyfikacji Edukacji, zaledwie 4 (tj. ekonomiczno-administracyjne, społeczne, pedagogiczne oraz humanistyczne) objęły w badanym roku 65% ogółu absolwentów szkół wyższych. Tak duża koncentracja kształcenia specjalistów w zawodach o charakterze społecznym rodzi pytanie, czy jest to zasadne z punktu widzenia aktualnych potrzeb rynku pracy.

W grupie uwarunkowań makroekonomicznych podkreślić należy związek sytuacji na rynku pracy (mierzonej stopą bezrobocia i wskaźnikiem zatrudnienia) ze stopą wzrostu PKB. Z tego punktu widzenia w badanych latach 1999-2008 wystąpiły dwa okresy, charakteryzujące się wyraźnie odmienną sytuacją na rynku pracy. Pierwszy z nich to okres pogarszającej się dynamiki gospodarczej, który obejmował lata 1999-2002 i charakteryzował się obniżeniem stopy wzrostu PKB z 4,8% do 1,4%, a w konsekwencji podwojeniem stopy bezrobocia (wzrost o 9,1 punktów procentowych z 10,6% w 1998 r. do 19,7% w 2002) i spadkiem

Tabela 5. PKB, wskaźnik zatrudnienia i stopa bezrobocia w Polsce w latach 1998-2008 (%)

Rok	Stopa wzrostu PKB	Wskaźnik zatrudnienia (BAEL)	Stopa bezrobocia (BAEL)
1998	4,8	51,3	10,6
1999	4,5	48,0	15,3
2000	4,2	47,4	16,0
2001	1,1	45,5	18,5
2002	1,4	44,1	19,7
2003	3,8	44,2	19,3
2004	5,3	45,1	18,0
2005	3,6	45,9	16,7
2006	6,2	47,5	12,2
2007	6,6	49,5	8,5
2008	4,8	51,0	6,7

Źródło: *Aktywność ekonomiczna ludności Polski w latach 1992-2004. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2005, s. 60, 154, 160, 212, 218; *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2000. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2001, s. 2; *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2001. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2002, s. 2; *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2002; Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2003, s. 2; *Aktywność ekonomiczna ludności Polski, IV kwartał 2003. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2004, s. 2; *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2004. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2005, s.70; *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2005. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2006, s.74; *Aktywność ekonomiczna ludności Polski, IV kwartał 2006. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2007, s.70; *Aktywność ekonomiczna ludności Polski, IV kwartał 2007. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2008, s. 100; *Aktywność ekonomiczna ludności Polski, IV kwartał 2008. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2009, s. 122. Dane o PKB na podstawie tablicy *Roczne mierniki gospodarcze*, zamieszczonej na stronie internetowej GUS: http://www.stat.gov.pl/gus/wskaźniki_makroekon_PLK_HTML.htm [27.05.2010].

wskaźnika zatrudnienia o 7,2 punktów procentowych (z 53,1% w 1998 r. do 44,1% w 2002 r.) – zob. tab. 5. Z kolei w drugim okresie, przypadającym na lata 2003-2008 nastąpiła wyraźna poprawa sytuacji gospodarczej (wzrost stopy PKB z 1,4% do 6,6%) i na rynku pracy, czego wyrazem było obniżenie się stopy bezrobocia o 13 punktów procentowych (z 19,7% w 2002 r. do 6,7% w 2008 r.) oraz wzrost wskaźnika zatrudnienia o blisko 7 punktów procentowych (z 44,1% w 2002 r. do 51,0% w 2008 r.).

Z punktu widzenia identyfikacji zamian w popycie na pracę należy podkreślić, że w okresie poprawy sytuacji gospodarczej o wzroście PKB decydował w większym stopniu sektor przemysłowy (głównie budownictwo), w mniejszym zaś usługi rynkowe (tab. 6).

Odmienne było natomiast w okresie pogarszającej sytuacji gospodarczej.

Tabela 6. Dynamika PKB i produkcji dodanej w Polsce w latach 2000-2007 (%)

Rok	PKB	Produkcja dodana		
		przemysł	budownictwo	usługi rynkowe
2000	104,3	106,3	99,6	104,6
2001	101,2	99,3	92,5	102,5
2002	101,4	99,5	91,0	103,3
2003	103,9	107,8	97,1	102,5
2004	105,3	110,5	101,8	104,2
2005	103,6	103,5	107,8	103,6
2006	106,2	110,0	112,5	105,3
2007	106,5	107,7	115,6	106,9

Źródło: zestawienie na podstawie danych zamieszczonych na stronach internetowych GUS w tabelicy *Roczne mierniki gospodarcze*: http://www.stat.gov.pl/gus/wskaźniki_makroekon_PLK_HTML.htm [27.05.2010].

Zróznicowana pomiędzy sektorami ekonomicznymi dynamika produkcji dodanej wywierała wpływ na zmiany, jakie zachodziły w strukturze pracujących oraz w strukturze zgłaszanych ofert pracy. Ilustruje to przykład rynku pracy województwa dolnośląskiego². W minionej dekadzie obserwowano tu określone zmiany w strukturze pracujących według sekcji PKD, powiązane z kierunkami rozwoju gospodarczego (tab. 7).

² Zmiany w strukturze pracujących oraz w strukturze ofert pracy w województwie dolnośląskim w latach 1999–2008 opisane zostały szerzej w publikacji: K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Struktura zawodowa ofert pracy w województwie dolnośląskim w latach 1999-2008*, [w:] K. Heffner (red.), *Wybrane aspekty zarządzania rozwojem regionalnym i lokalnym*, Wydawnictwo PRO PUBLICO, Opole 2009, s. 234-249.

Tabela 7. Struktura pracujących w gospodarce narodowej według sekcji PKD w województwie dolnośląskim w latach 1998-2007 (%)

Sekcja	Zakres	Dynamika liczebności pracujących		Struktura pracujących		
		2003 (1998 = 100)	2007 (2003 = 100)	1998	2003	2007
A + B	rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo	45,3	99,7	15,8	8,6	7,8
C + E	górnictwo; wytwarzanie i zaopatrywanie w energię, gaz i wodę	90,9	84,7	4,8	5,3	4,1
D	działalność produkcyjna	80,6	121,4	21,4	20,9	22,8
F	budownictwo	59,9	126,3	7,5	5,4	6,2
G	handel hurt. i detal.; naprawa pojazdów sam. oraz artykułów użytku osobistego i domowego	106,2	110,6	13,6	17,4	17,4
H	hotele i restauracje	92,9	111,4	1,8	2,0	2,0
I	transport, gospodarka magazynowa i łączność	85,6	109,6	5,9	6,2	6,1
J	pośrednictwo finansowe	80,2	124,7	2,4	2,3	2,6
K	obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	131,8	115,1	5,6	9,0	9,3
L	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	124,3	105,3	3,2	4,7	4,5
M	edukacja	101,2	104,3	6,8	8,3	7,8
N	ochrona zdrowia i pomoc społeczna	64,8	103,5	8,5	6,7	6,2
O, P, Q	działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna pozostała, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników organizacje i zespoły eksterytorialne	97,4	111,2	2,6	3,1	3,1
Pracujący razem		82,7	110,8	100,0	100,0	100,0

Źródło: K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Struktura zawodowa ofert pracy w województwie dolnośląskim w latach 1999-2008*, [w:] K. Heffner (red.), *Wybrane aspekty zarządzania rozwojem regionalnym i lokalnym*, Wydawnictwo PRO PUBLICO, Opole 2009, s. 240.

Zwraca uwagę przede wszystkim fakt, że w okresie poprawiającej się sytuacji na rynku pracy (lata 2003-2007) wzrosły w tej strukturze udziały głównie sekcji o charakterze przemysłowym (sekcji D – działalności produkcyjnej oraz sekcji F – budownictwa), spadły zaś, lub też nie uległy zmianie, udziały większości sekcji usługowych (spadek dotyczył sekcji: M – edukacji, N – ochrony zdrowia i pomocy społecznej, L – administracji publicznej, I – transportu i gospodarki magazynowej, niezmieniony udział dotyczył zaś sekcji: G – handlu hurtowego i detalicznego oraz H – hoteli i restauracji). Z kolei w okresie wcześniejszym, pogarszającej się sytuacji gospodarczej (1999-2003), udziały pracujących w sekcjach o charakterze przemysłowym kurczyły się, wzrastały zaś w przypadku większości sekcji usługowych.

Z powyższymi zmianami powiązane były zmiany strukturalne w napływie ofert pracy. Analiza odpowiednich danych wskazuje, że zwiększony w ostatnich latach (poprawiającej się sytuacji gospodarczej) strumień ofert pracy dotyczył głównie ofert pracy o charakterze robotniczym, w mniejszym zaś stopniu ofert pracy o charakterze nierobotniczym, którego udział w badanym napływie obniżył się (tab. 8).

Tabela 8. Struktura rocznego napływu ofert pracy według charakteru ofertowego stanowiska pracy w województwie dolnośląskim w latach 1998-2008 (%)

Charakter stanowiska pracy	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nierobotniczy	19,5	22,3	23,7	25,2	33,0	32,8	34,8	36,6	29,9	30,5	31,2
Zróżnicowany	16,9	16,0	15,7	15,7	13,3	14,1	13,1	14,4	13,3	14,8	15,3
Robotniczy	63,5	61,8	60,5	59,1	53,7	53,1	52,0	48,8	56,9	54,7	53,6

Źródło: zestawienie własne na podstawie danych zawartych w załączniku 3 do sprawozdania MPiPS – 01 o rynku pracy (załączniki udostępnione przez DWUP we Wrocławiu oraz Urząd Statystyczny we Wrocławiu; dla roku 1998 załącznik 3 dla czterech byłych województw: wrocławskiego, legnickiego, wałbrzyskiego oraz jeleniogórskiego, udostępnił Departament Informacji w GUS).

W grupie instytucjonalno-politycznych uwarunkowań zmian na rynku pracy wyróżnić należy dwa czynniki. Pierwszym z nich była reforma administracyjna kraju, która pociągnęła za sobą decentralizację polityki rynku pracy i wzmocnienie roli jednostek samorządowych (głównie powiatów) w aktywizowaniu lokalnych rynków pracy. Drugim czynnikiem było przystąpienie Polski do Unii Europejskiej, z czym wiąże się otwarcie rynków (w tym rynku pracy), realizacja założeń Europejskiej Strategii Zatrudnienia, napływ środków unijnych przeznaczonych na promocję zatrudnienia i walkę z bezrobociem oraz na inwestycje, zwłaszcza infrastrukturalne.

3. Obszary problemowe polskiego rynku pracy

3.1. Niska chłonność zatrudnieniowa rynku pracy

Zasoby pracy w Polsce charakteryzował w minionej dekadzie niski poziom zatrudnienia. Obrazują to wartości wskaźnika zatrudnienia, które w latach 1999-2007 nie przekraczały poziomu 50% i mieściły się w przedziale od 44,1% do 49,5%. Jedynie w roku 2008 r., zamykającym okres poprawy sytuacji na rynku pracy, wskaźnik ten wyniósł 51%. W tym przypadku należy jednak zauważyć, że był on i tak nieco niższy od średniorocznego wskaźnika zatrudnienia sprzed dziesięciu lat (z 1998 r.), wynoszącego 51,3%.

Tabela 9. Zmiany wskaźnika zatrudnienia ludności w wieku 15 lat i więcej w Polsce w latach 1998-2008 (IV kwartał BAEL)

1998*	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Wskaźnik zatrudnienia (%)										
51,3	48,0	47,4	45,5	44,1	44,2	45,1	45,9	47,5	49,5	51,0
Zmiana wskaźnika zatrudnienia w punktach procentowych (w stosunku do roku poprzedniego)										
x	-3,3	-0,6	-1,9	-1,4	0,1	0,9	0,8	1,6	2,0	1,5

* Dane średnioroczne.

Źródło: jak w tabeli 5.

Omawiana cecha wyróżniała Polskę niekorzystnie na tle wielu innych państw Unii Europejskiej, w których odsetek pracujących zasobów pracy był wyraźnie wyższy – zob. tab. 10. Szczególnie duży dystans dzielił Polskę od takich krajów, jak: Holandia, Dania, Cypr, Szwecja czy Irlandia, charakteryzujących się wskaźnikiem zatrudnienia wyższym o co najmniej 10 punktów procentowych (tj. na poziomie od 60,1% do 64,7%).

Tabela 10. Wskaźnik zatrudnienia w krajach UE w 2008 r. (II kwartał, BAEL)

Wartość wskaźnika zatrudnienia	Kraje
60,0-64,9%	Cypr, Dania, Holandia, Irlandia, Szwecja (5 krajów)
55,0-59,9%	Austria, Estonia, Finlandia, Słowenia, Łotwa, Niemcy, Portugalia, Republika Czeska, Wielka Brytania (9 krajów)
50,0-54,9%	Bułgaria, Słowacja, Francja, Hiszpania, Litwa, Luksemburg, Polska, Rumunia (8 krajów)
45,0-49,9%	Belgia, Grecja, Malta, Węgry, Włochy (5 krajów)
53,7%	UE (27)

Źródło: Biuletyn Statystyczny, GUS, Warszawa 2009, styczeń, nr 12, s. 195-197.

3.2. Wysokie bezrobocie

Rynek pracy minionej dekady charakteryzował się masowym bezrobociem, znacznie przekraczającym poziom wyznaczany przez naturalną stopę bezrobocia. Przez większość lat badanego okresu stopy bezrobocia w Polsce osiągały wartości dwucyfrowe i należały do najwyższych w Unii Europejskiej. Jedynie w 2008 r. wskaźnik ten obniżył się do poziomu poniżej 10% (tab. 11).

Tabela 11. Rozmiary bezrobocia w Polsce w latach 1999-2008

Źródło danych	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Liczba bezrobotnych (tys.)										
Rejestr bezrobotnych	2350	2703	3115	3217	3176	3000	2773	2309	1747	1474
BAEL (IV kwartał)	2641	2760	3186	3375	3273	3081	2893	2076	1448	1154
Stopa bezrobocia (%)										
Rejestr bezrobotnych	13,1	15,1	17,5	18,1	20,0	19,0	17,6	14,9	11,2	9,5
BAEL (IV kwartał)	15,3	16,0	18,5	19,7	19,3	18,0	16,7	12,2	8,5	6,7

Źródło: zestawienie własne na podstawie danych ogłaszanych w kwartalnych publikacjach GUS: *Aktywność ekonomiczna ludności Polski oraz Bezrobocie rejestrowane*.

Pod koniec 2008 r. na rynku pracy uwidoczniły się już jednak konsekwencje globalnego kryzysu gospodarczego i stopa bezrobocia zaczęła ponownie wzrastać. Przewiduje się, że jej wartość liczona metodą BAEL, która na koniec 2008 r. wynosiła 6,7%, może wzrosnąć do 13,7% w 2010 r. i do 14,5% w 2011 r.³

3.3. Duże zróżnicowanie przestrzenne sytuacji na rynku pracy

Od początku lat dziewięćdziesiątych utrzymuje się w kraju znaczne zróżnicowanie przestrzenne sytuacji na rynku pracy⁴, obserwowane w wymiarze zarówno regionalnym, jak i lokalnym. Miarą zróżnicowania regionalnego może być wskaźnik zatrudnienia, którego wartość kształtowała się w 2008 r. w przedziale od 45,7% (województwo zachodniopomorskie) do 56,7% (województwo mazowieckie). Różnica między jego najwyższą a najniższą wartością wyniosła zatem aż 11 punktów procentowych. W przypadku siedmiu województw (tj. zachodniopomorskiego, dol-

³ M. Szyłko-Skoczny, *Rynek pracy w warunkach kryzysu*, [w:] M. Książkowski i in. (red.), *Polityka społeczna w okresie kryzysu*, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 97.

⁴ Z. Hasińska, W. Hasiński, *Bezrobocie na lokalnych rynkach pracy Dolnego Śląska*, [w:] K. Frysztacki, K. Hefner (red.), *W odpowiedzi na zjawiska i wyzwania społeczne*, Wydawnictwo Instytut Śląski, Opole 2003; Z. Hasińska, *Wielkomijskie rynki pracy w Polsce – średniookresowe tendencje zmian sytuacji rynkowej*, [w:] J. Ślodziak, E. Szafranek (red.), *Kierunki przekształceń struktury gospodarczej i społeczno-demograficznej miast*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006.

nośląskiego, warmińsko-mazurskiego, opolskiego, śląskiego, lubuskiego, kujawsko-pomorskiego) poziom wskaźnika zatrudnienia nie przekraczał 50% (tab. 12).

Tabela 12. Ranking województw ze względu na wartość wskaźnika zatrudnienia w Polsce w 2008 r. (IV kwartał BAEL)

Lp.	Województwo	Wartość wskaźnika zatrudnienia (%)	Odchylenie od wartości przeciętnej w kraju, wynoszącej 51,0%
1	Mazowieckie	56,7	5,7
2	Łódzkie	52,3	1,3
3	Pomorskie	51,9	0,9
4	Podkarpackie	51,8	0,8
5	Świętokrzyskie	51,6	0,6
6	Wielkopolskie	51,6	0,6
7	Podlaskie	51,5	0,5
8	Lubelskie	51,4	0,4
9	Małopolskie	50,0	-1,0
10	Kujawsko-pomorskie	49,7	-1,3
11	Lubuskie	48,8	-2,2
12	Śląskie	48,6	-2,4
13	Opolskie	48,3	-2,7
14	Warmińsko-mazurskie	48,3	-2,7
15	Dolnośląskie	48,0	-3,0
16	Zachodniopomorskie	45,7	-5,3

Źródło: zestawienie i obliczenia własne na podstawie danych w publikacji GUS: *Aktywność ekonomiczna ludności Polski, IV kwartał 2008*, GUS, Warszawa 2009, s. 122-124.

Tabela 13. Zróżnicowanie terytorialne stopy rejestrowanego bezrobocia w Polsce w 2008 r.

Powiaty o najniższej stopie bezrobocia	Stopa bezrobocia w Polsce	Powiaty o najwyższej stopie bezrobocia
Poznań – 1,7% Warszawa – 1,9% Sopot – 1,9% Gdynia – 2,2% Gdańsk – 2,4% Kraków – 2,8% Wrocław – 3,5%	9,5%	Szydłowiecki – 31,2% Bartoszycki – 30,9% Braniewski – 29,5% Białogardzki – 28,4% Piski – 27,2% Radomski – 27,1% Krośnieński – 26,4%

Źródło: zestawienie własne na podstawie publikacji: *Bezrobocie rejestrowane, IV kwartał 2008 r.*, GUS, Warszawa 2009, s. 75-84.

Większe zróżnicowanie sytuacji na rynku pracy uwidacznia skala lokalna, co ilustrują z kolei wartości stopy bezrobocia. Na koniec 2008 r. przeciętny poziom tego wskaźnika w kraju wyniósł 9,5%. W tym samym czasie lokalne stopy bezrobocia kształtowały się w przedziale od 1,7% (m. Poznań) do 31,2% (powiat szydłowiecki) – tab. 13. Liczną była przy tym grupa powiatów, w których stopa bezrobocia wynosiła 20% i więcej (tylko w województwie warmińsko-mazurskim takich powiatów było 12, a w zachodniopomorskim 10).

Zróżnicowanie przestrzenne sytuacji na rynku pracy jest źródłem nierówności warunków funkcjonowania gospodarstw domowych i odmiennych szans zaspokajania potrzeb ludności, zależnych od miejsca zamieszkania. Zmniejszanie tych różnic jest istotnym zadaniem dla polityki społeczno-gospodarczej państwa, wzmocnionym w ostatnich latach przez oddziaływanie Unii Europejskiej⁵.

3.4. Trudna sytuacja ludzi młodych na rynku pracy

Trudna sytuacja na rynku pracy w Polsce dotyka w szczególności ludzi młodych, będących w wieku poniżej 25 lat. Grupę tę charakteryzuje bardzo niski wskaźnik zatrudnienia. W 2008 r. wyniósł on 27,7% i był ponad dwuipółkrotnie niższy w porównaniu ze wskaźnikiem zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) – tab. 14.

Tabela 14. Wskaźnik zatrudnienia według wieku w Polsce w 2007 i 2008 r. (IV kwartał BAEL) (%)

Lata	Kategorie wieku (lata)							Ogółem
	Do 24	25-34	35-44	45-54	55-59/64	60/65 i więcej	wiek produkcyjny	
2007	26,7	77,9	82,1	69,4	35,6	6,1	63,5	49,5
2008	27,7	79,7	83,4	72,7	38,1	5,9	65,7	51,0

Źródło: *Aktywność ekonomiczna ludności Polski, IV kwartał 2008*, GUS, Warszawa 2009, s. 67.

Na wyraźniej większe, w porównaniu z innymi grupami wiekowymi zasobów pracy, trudności młodzieży w znalezieniu zatrudnienia wskazuje też stopa bezrobocia. W latach 2007 i 2008 poziom tego wskaźnika w przypadku osób w wieku poniżej 25 lat wynosił odpowiednio 18,7% i 17,1%, tj. był blisko dwuipółkrotnie wyższy od przeciętnej krajowej – tab. 15. Należy zauważyć przy tym, że wartość stopy bezrobocia wśród młodzieży w Polsce należała w badanym okresie do najwyższych w Europie⁶.

⁵ E. Kryńska, *Europejska Strategia Zatrudnienia wobec zróżnicowań regionalnych*, [w:] R. Horodelski, C. Sadowska-Snarska, (red.), *Regionalne i lokalne rynki pracy. Od dysproporcji do spójności*, IPiSS, WSE w Białymstoku, Białystok – Warszawa 2006, s. 19.

⁶ J. Grotowska-Leder J., *Bezrobocie polskiej młodzieży w perspektywie Unii Europejskiej*, [w:] K. Piątek, A. Karwacki (red.), *Aktywna polityka społeczna z perspektywy Europy socjalnej*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2007, s. 105-131.

Tabela 15. Stopa bezrobocia według wieku w Polsce w 2007 i 2008 r. (IV kwartał BAEL) (%)

Lata	Kategorie wieku (lata)					Ogółem
	Do 24	25 – 34	35 – 44	45 i więcej	wiek produkcyjny	
2007	18,7	8,9	5,6	7,2	8,7	8,5
2008	17,1	6,4	5,0	5,2	6,8	6,7

Źródło: *Aktywność ekonomiczna ludności Polski, IV kwartał 2008*, GUS, Warszawa 2009, s. 70.

Sytuacja młodzieży na rynku pracy stanowi jeden z poważniejszych problemów społecznych w naszym kraju, który pozostawiony sam sobie generować może wiele trudnych nawet do przewidzenia, negatywnych skutków gospodarczych, kulturowych, politycznych i demograficznych. Kwestia ta jest tym bardziej poważna, że wpisuje się w szerszy problem braku w Polsce spójnej polityki społecznej na rzecz młodzieży⁷.

3.5. Niedopasowania strukturalne na rynku pracy⁸

Kolejnym istotnym obszarem problemowym polskiego rynku pracy są niedopasowania strukturalne, związane z niedostosowaniem struktury kształcenia do potrzeb gospodarki. Problem ten dotyczy m.in. rynku pracy osób z wyższym wykształceniem. Interesujących informacji w tym zakresie dostarcza analiza relacji między liczebnością pracujących z wykształceniem wyższym a liczebnością pracujących specjalistów⁹. Z tabeli 16 wynika, że w ostatnich latach w skali całego kraju wzrosła wyraźnie, bo o ponad 400 tys. (tj. z 912 tys. w 2005 r. do 1357 tys. w 2008 r.), liczba osób z wyższym wykształceniem, pracujących na stanowiskach niewymagających takiego poziomu przygotowania edukacyjnego. Równolegle do tego wystąpił spadek w ogólnej liczbie pracujących udziału specjalistów z wykształceniem wyższym

⁷ Zagadnienie to opisał szerzej: M. Grewiński, *Mobilizacja zasobów ludzkich – w kierunku aktywnego społeczeństwa i modelu workfare mix*, [w:] K. Piątek, A. Karwacki (red.), *Aktywna polityka społeczna z perspektywy Europy socjalnej*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2007, s. 78-84.

⁸ Przy redakcji tej części opracowania wykorzystano publikacje: K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Struktura zawodowa ofert pracy...*, s. 234-249; K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Struktura zawodowa rynku pracy specjalistów w województwie dolnośląskim w latach 2004-2008 – próba diagnozy* (publikacja w druku, w ramach konferencji „Bilans gospodarczo-społecznych korzyści i strat pięcioletniego członkostwa Polski w Unii Europejskiej”, organizowanej przez Katedrę Rynku Pracy Akademii Ekonomicznej im. Karola Adameckiego w Katowicach, która odbyła się w dniach 28-30 września 2009 r. w Kocierzu).

⁹ Interpretacja wyników analizy wymaga podkreślenia różnicy znaczeniowej pomiędzy tymi kategoriami pracujących. Zgodnie z ustaleniami Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (DzU 2004, nr 265, poz. 2644) do pracujących specjalistów można zaliczyć osoby wykonujące zawody wymagające wykształcenia wyższego. Z kolei pracujący z wykształceniem wyższym stanowią kategorię zakresowo szerszą, oprócz specjalistów może ona bowiem obejmować także osoby, które pomimo posiadania wykształcenia wyższego wykonują zawody niewymagające tego wykształcenia.

(o 6,5 punktu procentowego, tj. z 70,9% w 2005 r. do 64,4% w 2008 r.). Podobna tendencja dotyczyła skali regionalnej, co ilustruje przykład woj. dolnośląskiego.

Tabela 16. Relacje między liczbą pracujących z wykształceniem wyższym a liczbą specjalistów w latach 2004-2008 (IV kwartał BAEL)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	województwo dolnośląskie				
Liczba pracujących z wyższym wykształceniem (tys.)	233	258	258	251	231
Liczba pracujących specjalistów (tys.)	165	203	187	175	159
Różnica między liczbą pracujących z wykształceniem wyższym a liczbą pracujących specjalistów (tys.)	68	55	71	76	72
Udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących z wyższym wykształceniem (%)	70,8	78,7	72,5	69,7	68,8
	Polska				
Liczba pracujących z wyższym wykształceniem (tys.)	2889	3137	3321	3541	3811
Liczba pracujących specjalistów (tys.)	1846	2225	2261	2360	2454
Różnica między liczbą pracujących z wykształceniem wyższym a liczbą pracujących specjalistów (tys.)	1043	912	1060	1181	1357
Udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących z wyższym wykształceniem (%)	63,9	70,9	68,1	66,6	64,4

Źródło: zestawienie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Statystyczny we Wrocławiu oraz *Aktywność ekonomiczna ludności Polski*, GUS.

Opisane zjawisko tłumaczyć mogą wyniki Monitoringu Zawodów Deficytowych i Nadwyżkowych (MZDiN). Istotą tego badania jest porównywanie ze sobą struktur zawodowych popytu na pracę (ofert pracy) i podaży pracy (bezrobotnych), co pozwala na ocenę ich wzajemnego dostosowania oraz umożliwia identyfikację zawodów deficytowych i nadwyżkowych¹⁰. Przykładowe wyniki MZDiN dla woj. dolnośląskiego w ogólnym układzie wielkich grup zawodów prezentuje tabela 17.

Wskazują one, że na badanym rynku pracy w latach 2000-2008 wystąpiły grupy zawodów o charakterze zarówno nadwyżkowym, jak i deficytowym, przy czym ich układ był zmienny w czasie i powiązany z ogólną sytuacją gospodarczą. O ile w okresie trudnej sytuacji w gospodarce i pierwszych latach jej przezwyciężania (lata 2000-2004) wszystkie wielkie grupy zawodowe miały charakter nadwyżkowy,

¹⁰ W niniejszym opracowaniu do identyfikacji zawodów deficytowych i nadwyżkowych wykorzystano skalę nadwyżki/deficytu, obliczoną jako różnicę między liczbą bezrobotnych a liczbą ofert pracy, przy czym liczba dodatnia oznacza nadwyżkę, a liczba ujemna deficyt kadr.

Tabela 17. Zawody deficytowe i nadwyżkowe w układzie wielkich grup zawodowych w województwie dolnośląskim w latach 2000-2008

Kod	Nazwa grupy zawodowej	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
		Różnica między liczbą bezrobotnych a liczbą ofert pracy								
1	Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	455	433	385	279	261	442	244	83	-40
2	Specjaliści	9 477	10 042	15 399	17 537	17 959	17 158	15 749	14 114	13 424
3	Technicy i inny średni personel	19 366	21 276	24 682	29 905	33 968	35 411	31 016	22 964	20 925
4	Pracownicy biurowi	11 589	12 488	11 994	5400	2536	-635	-3 378	-6 945	-6 068
5	Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	21 771	21 658	23 214	21 587	21 453	19 634	15 108	9 615	9 440
6	Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	4 164	4 055	3 952	3 924	3 708	3 486	3 209	3 151	2 838
7	Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	57 225	65 126	66 574	62 968	56 772	56 686	42 660	35 249	34 756
8	Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	8 842	9 639	8 658	7 248	6 073	4 989	-427	-3 713	-532
9	Pracownicy przy pracach prostych	11 377	12 019	10 226	6 532	6 986	6 236	-3 944	-7 523	-5 696
Razem		144 266	156 736	16 5084	155 436	149 823	143 615	10 0463	67 096	69 141

Źródło: jak w tab. 8.

to w następnych latach (2005-2008, tj. w okresie poprawy koniunktury gospodarczej) pojawił się deficyt kadr, dotyczący głównie trzech wielkich grup zawodów, tj.: 4 – pracowników biurowych, 9 – pracowników przy pracach prostych oraz 8 – operatorów i monterów maszyn i urządzeń. Zwraca uwagę utrzymująca się w całym okresie 2000-2008 nadwyżka podaży nad popytem na pracę w dwóch wielkich grupach zawodów o charakterze nierobotniczym, tj. 2 – specjalistów oraz 3 – techników i innego średniego personelu. Znacznie większe dysproporcje strukturalne ujawnia bardziej szczegółowa analiza popytu i podaży pracy prowadzona na niższych poziomach ustawowej klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy (tzw. grup elementarnych oraz zawodów i specjalności).

4. Podsumowanie

Ze względu na kierunki zmian na rynku pracy w Polsce badaną dekadę można podzielić na dwa okresy: pogorszenia sytuacji rynkowej (lata 1999-2002) i jej poprawy (lata 2003-2008). W pierwszym okresie zmniejszył się popyt na pracę (liczba pracujących i ofert pracy), a wzrastało bezrobocie; natomiast w drugim okresie tendencje zmian uległy odwróceniu¹¹. W efekcie na koniec badanej dekady wskaźnik zatrudnienia zbliżył się do poziomu z 1998 r., a stopa bezrobocia osiągnęła nawet nieco niższy poziom niż w roku wyjściowym.

Popytowa strona rynku pracy w badanej dekadzie kształtowała się pod wpływem spowolnienia gospodarczego w latach 1999-2002, a następnie odbudowy wysokiej dynamiki gospodarczej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Poprawa sytuacji gospodarczej w ostatnich latach dotyczyła w szczególności sektora przemysłowego (działalności produkcyjnej oraz budownictwa), co na rynku pracy skutkowało zwiększonym zapotrzebowaniem na kadry o charakterze robotniczym. Z kolei ogólną podaż pracy powiększały, zwłaszcza w latach 1999-2005, znaczne przyrosty liczby ludności w wieku produkcyjnym, a pomniejszały migracje na pobyty stałe lub czasowe zagraniczne (po wstąpieniu do Unii Europejskiej). Za strukturalnymi przekształceniami popytu na pracę nie nadążały zmiany struktury kształcenia ponadgimnazjalnego i wyższego, co spowodowało pogłębienie niedopasowań na rynku pracy w układzie zawodowym i według poziomu wykształcenia.

Oprócz niedopasowań strukturalnych podaży i popytu na pracę do ważnych obszarów problemowych polskiego rynku pracy należy generalnie niska chłonność zatrudnieniowa naszej gospodarki, która utrudnia efektywne wykorzystanie zasobów pracy, pochodzących z wyżu demograficznego z lat 70. i początku lat 80., oraz generuje wysoki poziom bezrobocia. Rynek pracy w Polsce cechuje ponadto duże przestrzenne zróżnicowanie zatrudnienia i bezrobocia, zwłaszcza w skali lokalnej. W warunkach stosunkowo niskiej mobilności przestrzennej ludności tworzy to poważne ograniczenie możliwości rozwojowych wielu społeczności. Szczególne zagrożenia rozwojowe dotyczą ludzi młodych, poniżej 25. roku życia, z powodu bardzo wysokiego poziomu bezrobocia w tej grupie i dużej dezaktywizacji zawodowej tych osób.

Literatura

Grewiński M., *Mobilizacja zasobów ludzkich – w kierunku aktywnego społeczeństwa i modelu workfare mix*, [w:] K. Piątek, A. Karwacki (red.), *Aktywna polityka społeczna z perspektywy Europy socjalnej*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2007.

¹¹ W 2008 r. pojawiły się pierwsze oznaki pogorszenia sytuacji rynkowej, ale dotyczyły one głównie popytu na pracę.

- Grotowska-Leder J., *Bezrobocie polskiej młodzieży w perspektywie Unii Europejskiej*, [w:] K. Piątek, A. Karwacki (red.), *Aktywna polityka społeczna z perspektywy Europy socjalnej*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2007.
- Hasińska Z., Hasiński W., *Bezrobocie na lokalnych rynkach pracy Dolnego Śląska*, [w:] K. Frysztacki, K. Hefner (red.), *W odpowiedzi na zjawiska i wyzwania społeczne*, Wydawnictwo Instytut Śląski, Opole 2003.
- Hasińska Z., *Wielkomijskie rynki pracy w Polsce – średniookresowe tendencje zmian sytuacji rynkowej*, [w:] J. Słodczyk, E. Szafranek (red.), *Kierunki przekształceń struktury gospodarczej i społeczno-demograficznej miast*, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006.
- Kryńska E., *Europejska Strategia Zatrudnienia wobec zróżnicowań regionalnych*, [w:] R. Horodelski, C. Sadowska-Snarska (red.), *Regionalne i lokalne rynki pracy. Od dysproporcji do spójności*, IPiSS, WSE w Białymstoku, Białystok – Warszawa 2006.
- Sipurzyńska-Rudnicka K., *Struktura zawodowa ofert pracy w województwie dolnośląskim w latach 1999-2008*, [w:] K. Hefner (red.), *Wybrane aspekty zarządzania rozwojem regionalnym i lokalnym*, Wydawnictwo PRO PUBLICO, Opole 2009.
- Sipurzyńska-Rudnicka K., *Struktura zawodowa rynku pracy specjalistów w województwie dolnośląskim w latach 2004-2008 – próba diagnozy* (publikacja w druku, w ramach konferencji Bilans gospodarczo-społecznych korzyści i strat pięcioletniego członkostwa Polski w Unii Europejskiej, zorganizowanej przez Katedrę Rynku Pracy Akademii Ekonomicznej im. Karola Adameckiego w Katowicach, która odbyła się w dniach 28-30 września 2009 r. w Kocierzu).
- Szyłko-Skoczny M., *Rynek pracy w warunkach kryzysu*, [w:] M. Księżopolski i in. (red.), *Polityka społeczna w okresie kryzysu*, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009.
- Żołądowski C., *Migracje zarobkowe w czasie kryzysu*, [w:] M. Księżopolski i in. (red.), *Polityka społeczna w kryzysie*, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009.

SITUATION ON THE POLISH JOB MARKET IN 1999-2008 AND ITS DETERMINANTS

Summary: The study presents the results of research on directions and determinants of changes on Polish labour market in the decade of 1999–2008. The analysis shows that Polish labour market in the period under study was subject to strong influence of four major factor groups that affect labour demand and labour supply, namely: demographic, educational, macroeconomic and institutional-political. In the part concerning problem areas, several important features of labour market are shown. They are: low employment absorption, high level of unemployment, wide spatial diversity of labour market conditions, difficult situation of the young generation, as well as structural maladjustment of labour demand and supply in relation to the vocational structure and educational profile.